

Mediævalia Transilvanica

Tom IV, 2000, nr. 1-2.

SATU MARE
2002

Comitetul de redacție:

Ioan Drăgan (redactor – coordonator)

Marius Diaconescu

Engel Pál

Ioan-Aurel Pop

Adrian Andrei Rusu

Sipos Gábor

Szöcs Péter Levente (secretar de redacție)

Revistă cu apariție semestrială editată de Muzeul Județean Satu Mare cu sprijinul Ministerului Culturii din România.

© Muzeul Județean Satu Mare

Adresa redacției:

Muzeul Județean Satu Mare

3900 – Satu Mare

P-ța Vasile Lucaciu 21

România

muzeu@cjsm.ro

Tehnoredactare: Szöcs Péter Levente

Tiparul exetuat la Tipografia Informația Zilei

Satu Mare, tel/fax +40/261/768457

ISSN: 1453-8520

CUPRINS – TARTALOM – CONTENT

Instituții

Ana DUMITRAN, Antal LUKÁCS – <i>Privilegiile scaunului Cașin</i>	5
The Privileges Granted to the Cașin Seat (Summary)	26

Cruciada Târzie

Emmanuel C. ANTOCHE – <i>Les expéditions de Nicopolis (1396) et de Varna (1444): une comparaison</i>	28
--	----

Elite

Cosmin POPA-GORJANU – <i>Un cărturar de origine română: Martin Haczius</i>	75
A Humanist of Romanian Origin: Martin Haczius (Summary)	88
Ligia BOLDEA – <i>Evoluția familiei nobile române bănățene Racoviță de Caransebeș (sec. XV – mijlocul sec. XVI)</i>	90
Die Evolution der rumänischen banater Adelsfamilie Racoviță von Caransebeș (Zusammenfassung)	103

Recenzii

<i>Királyi Könyvek. Mohács előtti oklevelek</i> Budapest, Magyar Országos Levéltár, 1999. (W. Kovács András)	106
Zeno-Karl Pinter, <i>Spada și sabia medievală în Transilvania și Banat (secolele IX-XIV)</i> , Reșița, Editura Banatica, 1999. (Adinel-Ciprian Dincă)	116
Koppány Tibor, <i>A középkori Magyarország kastélyai</i> . Budapest, 1999. (Adrian A. Rusu)	119

<i>Lista abrevierilor</i>	123
<i>Lista autorilor</i>	124

*Királyi Könyvek. Mohács előtti oklevelek**. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 1999, 369 MB.

Editarea sub formă de CD (Compact Disk) este o modalitate de publicare mai puțin răspândită, dar cu atât mai practică și care tinde să fie utilizată pe scară tot mai largă. CD-ul apărut în ediția Arhivei Naționale Maghiare din Budapesta (Magyar Országos Levéltár) reprezintă un important pas în prelucrarea sistematică a două surse istorice de o importanță aparte. Acestea sunt: documentele medievale din Colecția Antemohácsiana (Mohács előtti gyűjtemény), respectiv seria numită Cărțile Regale (lat.: Libri Regii, magh.: Királyi Könyvek).

Să le tratăm pe rând. Prima reprezintă catalogul colecției documentelor medievale privitoare la istoria Ungariei, care cuprinde toate sursele nenarative (documente, misive, diferite socoteli și conscripții) medievale, adică cele emise înaintea datei de 29 august 1526 (ziua bătăliei de la Mohács) și este compusă din două părți. Prima este Arhiva Diplomatică (Diplomatikai Levéltár /DL/), care cuprinde toate documentele adunate aici din diferite fonduri ale Arhivei Naționale Maghiare, iar a doua este Fototeca Diplomatică (Diplomatikai Fényképgyűjtemény /DF/), care cuprinde fotocopiile documentelor păstrate în alte arhive din Ungaria de astăzi dar și din țări europene (mai ales vecine Ungariei), dar care au informații referitoare la Ungaria medievală. Cele două colecții cuprind împreună circa 300.000 de texte sub formă de original, transumpt (rezumativ), copie, protocol și constituie cea mai importantă sursă privind istoria bazinului Carpatic în Evul Mediu. Iván Borsa, cel care a conceput și a inițiat lucrările de prelucrare automatizată a acestei colecții a publicat mai multe studii pe această temă (în limba maghiară de ex: *Levéltári Közlemények* 42 /1971/ nr. 1. p. 3–32, *Levéltári Szemle* 42 /1992/ nr. 2. p. 27–39 și nr. 4. p. 41–49; în limba română: *Revista de Arhivistică*, Cluj–Napoca 3 /1997/ nr. 1–2. p. 31–39; *Buletin de documentare arhivistică* 11 /1976/ nr. 2, p. 155–182, traducere din textul articolului apărut în limba maghiară în *Levéltári Közlemények* 42 /1971/ nr. 1, p. 3–32); iar în anul 1998 – când a apărut într-un tiraj redus prima variantă experimentală a catalogului pe CD – György Rác – actualmente coordonator al aceluși program – a prezentat detaliat această bază de date (*Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére*. Red. Csukovits Enikő. Budapest, 1998. p. 181–196). Recenzia noastră se bazează în primul rând pe aceste scrieri, pe lămuririle și instrucțiunile de folosire de pe disc, dar și pe observațiile proprii, rezultate al folosirii nemijlocite ale acestei ediții.

La baza prelucrării informatizate au stat evidențele (cataloagele) existente deja în Arhiva Națională Maghiară. Cel mai important dintre acesta au fost fișele de date cronologică al documentelor din DL și DF („időrendi mutatólapok”), respectiv colecția de regeste. Fișele de date conțin datele cele mai importante (datele de identificare) ale fiecărui text de document și au fost întocmite în același mod pentru materialul celor două colecții amintite, avându-se în vedere o prelucrare exhaustivă. Într-o primă etapă a prelucrării informatizate s-a trecut la introducerea în baza de date a fiecărei fișe de date cronologică. Astfel fiecărei text de document i sa creat o înregistrare (numită „rekord”); datorită acestor fișe toate documentele medievale au înregistrate pe disc următoarele date: 1. cota; 2. data emiterii; 3. modul de transmitere a textului (original, transumpt etc.); 3. cota veche; 4. emitentul documentului; 5. modul de sigilare (în cazul celor originale). Aceste date sunt deci introduse pe dischetă despre toată moștenirea documentară maghiară medievală și sunt accesibile cercetării istorice. Unei părți din cele cca. 160.000 de

* Titlul în limba română: *Cărțile Regale. Colecția Antemohácsiana*. CD-Rom editat de Arhiva Națională Maghiară, Budapesta, 1999.

documente (texte) din Arhiva Diplomatică (DL) – respectiv pentru cca. 90.000 de texte – i-a fost redactată și scurte rezumate în limba maghiară (regeste), care dau informații și despre conținutul documentelor. (Regestele au fost redactate de-a lungul deceniilor de câteva generații de arhiviști și istorici, începând cu organizarea colecției, iar operațiunea continuă și în zilele noastre). Într-o a doua etapă a realizării discului, începând cu 1994/1995, o parte a acestor 90.000 de regeste existente în Arhivă au fost introduse pe dischetă; în cazul acestor documente găsim pe dischetă nu numai datele de identificare a documentului (data, cota, emitentul etc.) ci și un scurt rezumat în limba maghiară despre conținutul acestuia. Datele și informațiile astfel introduse au fost împărțite, structurate și grupate tematic în așa-numite câmpuri/benzi tematice de înregistrare („mező”) și s-a început alcătuirea unor indici care să facă posibilă căutarea în textul regestelor. (Pentru aceste câmpuri tematice a se vedea fig. nr. 2). Regestele disponibile în Arhivă au fost introduse pe dischetă începând doar cu anul 1438, deoarece edițiile de surse maghiare apărute deja sau aflate în curs de elaborare, acoperă cel mai puțin această perioadă (1438–1526). În această variantă a CD-ului pot fi consultate regestele anilor 1438–1491, dar numai cele dintre anii 1438–1464 au și indici (de nume și materii). Arhiva Națională Maghiară nu a avut însă regeste pentru fiecare document din perioada de mai sus și prin urmare nici CD-ul nu conține regist depre fiecare document din anii 1438–1491. Trebuie menționat și faptul că nici un document din Fototeca Diplomatică (DF) nu are regist pe CD. Regestele – care servesc ca instrumente arhivistice auxiliare și ca instrumente de informare și evidență – dau cele mai esențiale informații despre conținutul documentelor însă nu înlocuiesc lecturarea originalului documentului sau consultarea ediției in extenso (după cum și edițiile sub formă de regist reprezintă o soluție intermediară până la realizarea edițiilor de text integral).

Baza de date are și unele mici lipsuri. Majoritatea lor se datorează unor inconsecvențe de alcătuire caracteristice perioadei de început, dar există și erori apărute odată cu introducerea datelor pe disc. Pentru a verifica veridicitatea datelor introduse, am procedat la confruntarea datelor de pe CD cu datele documentelor medievale al arhivei familiei Wass de Ţaga (anterioare anului 1418) și cu a celor aflate în colecția contelui Kemény József. Rezultatul investigației arată că datele CD-ului sunt conforme cu situația de fapt și ele pot fi folosite cu încredere de către cercetarea istorică. Mici scăpări există însă: sunt cazuri în care numerele din data de emiterie a documentului au fost introduse în mod eronat, iar în alte cazuri, intervalul de timp al emiterii a unor documente nedatate poate fi restrâns față de cel indicat de CD (e drept, că soluție finală în cazul acestora se poate obține prin analiza amănunțită a acestor documente, iar rezultatul poate fi obținut doar după cercetarea fiecărei informații care ar ajuta la datarea documentului). Dintre cotele verificate de noi, un singur document (număr DF) nu a fost trecut deloc pe disc. Aceste lipsuri pot fi bineînțeles înlăturate, iar realizatorii acestei ediții chiar așteptă de la utilizatori semnalarea lipsurilor și a erorilor pentru a nu le repeta în edițiile viitoare. (Mai mult, instrucțiunile de folosire conțin și un formular pentru gruparea datelor corectate). Erorile existente sunt deci, în permanent corectate și astfel acestea nu sunt repetate de versiunile ulterioare ale CD-ului.

Puținele documente medievale privitoare la istoria Ungariei care nu au ajuns încă în cele două colecții amintite, nu sunt – cel puțin deocamdată – incluse în nici un mod în această bază de date, iar ediția de față – în faza actuală a cercetării – nu putea să realizeze acest lucru. Texte ale unor documente medievale al căror original s-a pierdut ne-au fost transmise de unele colecții de izvoare istorice manuscrise; culegerea, ordonarea și includerea acestor texte într-un sistem de evidență bine pusă la punct încă nu s-a realizat (cu toate că a fost propusă de către Iván Borsa cu mulți ani în urmă). Trebuie însă avut în vedere și faptul că de obicei documentele din colecțiile manuscrise reprezintă un text corupt și sunt – de cele mai multe ori – date greșit, iar tocmai din această cauză selecționarea

acelora care nu s-au păstrat sub altă formă este foarte dificilă și se va putea realiza doar după ce despre materialul documentar prezervat de către practica documentară medievală vom avea o evidență sub formă de registre. (De aceea este la atitudinea redactorilor diferitelor diplomatarii dacă își propun sau nu adunarea a textelor păstrate doar sub formă de copii târzii. Spre exemplu, primul volum apărut al seriei Erdélyi okmánytár are în vedere numai cele mai importante colecții de izvoare istorice manuscrise). O altă sarcină a cercetării istorice viitoare este și adunarea acelor documente medievale, ale căror originale s-au pierdut, dar al căror text s-a păstrat în ediții mai vechi. Această sarcină este îndeplinită de către marile colecții naționale sau teritoriale aflate în curs de apariție care prelucrează moștenirea documentară maghiară (Diplomata Hungariae Antiquissima, Anjou-kori oklevéltár, Zsigmondkori oklevéltár, Erdélyi okmánytár, respectiv colecțiile din țările vecine Ungariei care prelucrează părți ale acestui fond documentar diplomatic). Redactorii CD-ului și-au propus de altfel și introducerea în baza de date recenzat de noi a documentelor cunoscute doar din ediții precedente.

Despre utilitatea CD-ului ne putem convinge ușor: cu ajutorul lui putem alcătui lista completă a documentelor oricărui emitent (cu cotele arhivistice actuale, cf. fig. nr. 3), dar putem alcătui și liste despre materialul diplomatic medieval al oricărui fond arhivistic (cf. fig. nr. 4) – în ordine cronologică sau în ordinea cotelor. Datele obținute pot fi desigur listate cu ajutorul unei imprimante, dar cu ajutorul comenzii „Export” (= Transmitere) pot fi transmise și pe dischetă sau în diferite programe de gestionare a datelor. Multe lucrări de istorie apărute azi în Ungaria fac referire doar la numărul DL, respectiv DF al documentelor; cu ajutorul CD-ului putem identifica exact textul citat (deoarece aflăm – printre altele – și data emiterii, locul de păstrare ale acestora) și le putem consulta în ediții sau în arhivă. La fel, putem afla cu ușurință și numerele DF al documentelor păstrate în afara Arhivei Naționale Maghiare.

În baza de date, fiecărui text de document îi corespunde o unitate de înregistrare, care cuprinde totalitatea informațiilor disponibile („rekord”; o astfel de unitate de înregistrare este și registul documentului din fig. nr. 1). Informațiile din fiecare unitate de înregistrare au fost împărțite în așa-numite „benzi” tematice („mező”), iar în prezent există 32 de astfel de benzi. Între informațiile enumerate aici putem să căutăm cu ajutorul „ferestrelor de căutare” („keresőablak”; vezi fig. nr. 2). Benzile cele mai importante sunt cele care prelucrează datele de identificare ale documentelor (cota, data emiterii, numele emitentului, modul de transmitere al documentului, cota veche), iar acestea sunt prelucrate exhaustiv și introduse pe CD pentru toate documentele.

Dată fiind importanța acestor benzi, le vom prezenta pe scurt.

Banda „Jelzet” (= Cota), care are fereastră de căutare proprie, conține cota documentului, numărul DL pentru cele din această colecție și numărul DF, adică cota fotocopiei din Arhiva Națională Maghiară pentru cele care sunt păstrate în alte arhive. Numerele DL încep cu 1 iar numărul cel mai mare existent la momentul de față depășește cu puțin cifra de 108000. Numerotarea fotocopiilor documentelor din DF – pentru evitarea suprapunerilor – s-a început cu 200000 – și în acest caz cota din Arhivă este întotdeauna un număr cu șase cifre. Însă construcția programului cerea întotdeauna – și în cazul numerelor DL – numere cu șase cifre și astfel cele care aveau mai puține cifre au fost completate în față cu unul sau mai multe 0-uri. (Astfel, de exemplu DL 1 a devenit DL 000001 pe disc; dar aceste cifre 0 nu trebuie folosite în continuare când se citează astfel de cote). Banda „Keltezés” (= Data emiterii documentului) conține data la care a fost emis documentul (fără spații între cifre, de ex. 14380801), iar în fereastra de căutare data trebuie introdus în acest mod. Dacă data conține și elemente necunoscute sau este incertă, faptul este semnalat (E = előtt = înaintea datei de; K = körül = în jurul datei de; U = után = după), iar în cazul celor

care nu au dată de emiterie, în acest spațiu a fost trecut cifra 9999. (În aceste cazuri banda „Megjegyzés” (= Observații) conține data sau perioada de emiterie probabilă a documentului, fixată de arhiviști. Această din urmă bandă conține – în cazul în care o peisă arhivistică a fost mutată sub o altă cotă – și noul număr DL/DF). Banda „Nyelv” (= Limba) face referire la limba de redactare a documentului, „Fennmaradási forma” (= Forma de transmitere) desemnează modul în care ne-a parvenit documentul (original / transumpt / formular / copie / protocol / transumpt rezumativ). „Régi jelzet” (= Cota veche) dă – în cazul colecției DL – numele fondului din care piesa a fost scoasă și de unde s-a mutat în DL. În cazul colecției DF „cota veche” conține de fapt, după litera U (care desemnează secția de fototecă a Arhivei Naționale Maghiare) numărul de ordine („törzsszám”) al arhivei fotografiate și această combinație identifică țara de origine, respectiv fondul arhivistic din care s-a fotografiat piesa în cauză. Transpunerea în termeni actuali ai acestui cod se realizează prin aplicarea unui clic pe acesta (astfel, de exemplu, aflăm despre „cota” U 493 că desemnează de fapt arhiva familiei Wass de Ţaga, care se păstrează în fosta Arhivă a Muzeului Național Ardelean, iar acesta este în prezent în custodia Arhivelor Naționale din Cluj. În cazul căutării unor fonduri întregi, după o cotă veche, această cotă dată de disc se va trece între două asteriscuri, ex. *U 493*). Banda și fereastra de căutare „Kiadó” (= Emitent) dă numele emitentului (emitenților) și funcțiile acestuia (acestora); în cazul fiecărui document, banda „Címzett” (= Destinatar) face referire la persoanele care apar pe verso-ul documentelor închise, sau în lipsa unor astfel de nume aici găsim numele celor care sunt vizati de dispozițiile documentului; „Kedvezményezett” (= Beneficiar) conține persoanele în interesul cărora a fost emis documentul, iar în banda „Személyek” (= Persoane) sunt înșirate numele tuturor persoanelor juridice sau fizice care – pe lângă cele enumerate – mai figurează în registru documentului. Materialul acestor trei benzi din urmă le găsim sub fereastra de căutare „Személyek” (= Persoane). „Iráttípus” (= Genul documentului) clasează documentul în unul din categoriile de documente ale practicii documentare maghiare; „Keltezési hely” (= Locul emiterii) și „Helységnevek” (= Nume de localități) conține numele localităților care apar în registru (document). Fereastra de căutare „Tárgyszó” (= Indice de materii) conține date din 14 benzi diferite. Aceste benzi sunt completate doar în cazul documentelor al căror registru a fost introdus pe dischetă și care au primit și indice (deci materialul DL dintre anii 1438–1464). Sub această fereastră de căutare găsim informații privitoare la următoarele domenii (în paranteză numele benzii tematice): informații privitoare la viața juridică („Jog” = Chestiuni juridice), toponime și hidronime (cu ortografia din document și în forma actuală, „Földrajzi nevek” = Denumiri geografice), cunoștințe privitoare la animale și la creșterea animalelor („Állatok előfordulása” = Animale), date privind agricultura, cultivarea plantelor („Növények előfordulása” = Plante), termeni și obiecte ale culturii materiale și spirituale („Kultúra” = Cultură), tipuri de monede, operațiuni financiare, probleme legate de minerit și de exploatarea sării („Pénznemek, járadékok” = Tipuri de monede, dări), numele unităților de măsură („Mértékegységek” = Unități de măsură), chestiuni legate de comerț, vămi, impozite, transporturi, târguri („Kereskedelem” = Comerț), întâmplări majore, evenimente politice sau militare importante, campanii militare, bătălii, arme („Köztörténet” = Istoria politică, respectiv „Katonai adatok” = Informații cu caracter militar), cuvinte și nume proprii maghiare, nelatine, din textul documentelor latine sau germane („Magyar szavak” = Cuvinte în limba maghiară), cunoștințele despre grupurile etnice nemaghiare („Nemzetiségek” = Naționalități), date despre viața confesională și ecleziastică, despre dreptul ecleziastic („Egyházi élet” = Viață religioasă); dar aici găsim menționată și existența (eventual tipul) însemnării de cancelarie. Câmpul „Pecsétek leírása” (= Descrierea sigiliilor) conține descrierea tipului și numărul sigiliilor; în cazul tuturor documentelor

originale aceste date sunt aici accesibile. (Trebuie însă menționat faptul că în cazul documentelor din DF care nu au fotocopii și de pe verso, de multe ori modul de aplicare a sigiliului nu a putut fi stabilit. În astfel de cazuri găsim numai mențiunea că sigiliul/sigiliile se află pe verso). Câmpul și fereastra de căutare „Kiadási adatok” (= Date privind ediția/edițiile documentului) conține referiri la ediția textului documentului regestat. Aici și în cele 14 benzi prezentate mai sus găsim informații numai în cazul documentelor care au și regestul introdus în baza de date; despre cele mai multe documente de pe disc găsim însă numai datele de identificare. O dată cu introducerea a noi regeste se vor extinde și posibilitățile de căutare, în momentul de față rezultatul căutărilor noastre în aceste benzi reflectă doar datele unei infime părți a bazei de date, deoarece căutarea se face doar printre documentele care au și regest pe dischetă și al căror conținut apare în indici. Una dintre cele mai importante benzi este deci aceea care cuprinde regestele documentelor („Regeszta szövege” = Textul regestului). Realizatorii CD-ului preconizează ca pe lângă regestele existente în Arhivă, să fie introdus și materialul edițiilor/publicațiilor de documente sub formă de regest. În această ordine de idei amintim că o parte a publicației *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei*, cuprinsă între anii 1438–1452, realizată de profesorul Jakó Zsigmond, poate fi deja consultată și pe acest CD.

Numele proprii (numele de persoane și numele de localități) din regeste au fost introduse în indici și în formă standardizată, uniformizată, transcrisă fonetic după ortografia de astăzi pentru a înlesni căutarea (fără acesta, ar trebui să ghicim toate variantele care ar putea apărea în textul originalului – și în cel al regestului).

O altă variantă a bazei de date poate fi găsită și pe Internet (adresă: <http://www.iif.hu/db/dipl/index.html>), dar are deficiența că nu permite ordonarea listelor de documente în ordine cronologică sau după cote (ele apărând în ordinea introducerii în program). Continua completare a celor două colecții medievale din Arhiva Națională Maghiară explică faptul că nici măcar datele de identificare ale documentelor unor fonduri ajunse mai recent în DF nu mai apar pe CD; înregistrarea acestor date bineînțeles va avea loc cât de curând. Astfel, de exemplu, documentele arhivei capitlului din Sibiu /DF 291954–292047/ nu figurează pe această variantă a discului, numărul cel mai mare fiind aici cel de DF 291943).

Cantitatea foarte mare a datelor înregistrate pe CD este ilustrată și de faptul că listele catalogate din Arhiva Națională Maghiară a documentelor medievale de aici – chiar și fără regeste – alcătuiesc câteva volume mari.

Baza de date mai conține primele patru volume al unei alte surse importante, cel al *Cărților Regale din Ungaria*. Acestea au fost registre (copiere), adică cărți în care se treceau cele mai importante documente emise în numele regelui (dispoziții cu caracter perpetuu, concesiuni de diferite feluri, de exemplu dani de proprietăți, de funcții, diferite scutiri și privilegii, dani și confirmări de statute pentru bresle, înnobilări). La fel, găsim aici și un mare număr de aprobări/incuviințări regale pentru diferite dispoziții private (testamente, eliberări de iobagi, cedări de posesiuni, etc.) dar și alte însemnări cu caracter juridic. Teoretic s-a înregistrat fiecare document mai important, practic însă înregistrările s-au făcut în unele perioade destul de sporadic. Seria *Cărților Regale Maghiare* alcătuite la cancelaria aulică maghiară din Viena începe cu 1527 și numără până în 1867 șazecișapte de volume. Din secolul al XVIII-lea acestea s-au divizat în mai multe serii tematice, iar din aceeași secol imaginile stemelor și a sigiliilor au fost reproduse pe paginile volumelor. Din volumele *Cărților Regale Transilvănene* – care au fost redactate la cancelaria princiară din Transilvania (între 1581–1680), iar mai târziu la cancelaria aulică transilvănenă de la Viena (între 1684–1848 respectiv 1861–1867) – încă nimic nu s-a introdus pe disc, dar

două colective, formate la Miskolc respectiv la Cluj, a început prelucrarea celor din perioada Principatului.

O parte mai mică a materialul celor două serii ale Cărților Regale (maghiare și transilvănene) a fost prezentată de către două lucrări mai vechi (Illéssy János – Pettkó Béla, *A Királyi Könyvek. Jegyzéke a bennük foglalt nemesség, cím, czimer, előnév és honosság-adományozásoknak, 1527–1867* [= Cărțile Regale. Lista înobilărilor, a donațiilor de funcții și de blazon, respectiv al naturalizărilor], Budapesta, 1895; Illéssy János, *Vásárszabadalmak jegyzéke* [Lista privilegiilor pentru ținerea târgurilor], Budapesta, 1900; Illéssy János, *Községi kiváltságsevelek jegyzéke* [Lista privilegiilor comunale], Budapest, 1898). Baza de date recenzată de noi cuprinde primele patru volume ale Cărților Regale Maghiare din perioada 1527–1590; acestea – datorită dominației vremelnice al lui Ferdinand I asupra Transilvaniei – este importantă și pentru cercetările care se ocupă cu acest teritoriu. Materialul volumelor a fost introdus în două baze de date: prima, în formă de indice tematic și de nume, dă informațiile cele mai importante despre conținutul fiecărui document, iar al doilea cuprinde imaginile (fotocopiile) documentelor (vezi fig. nr. 5 și 6). Astfel însemnările pot fi consultate chiar fără a lua în mână originalul; ele pot fi listate la imprimantă, iar cu ajutorul unor programe pentru gestionarea imaginilor, aspectul grafic poate fi optimizat pentru citire. Partea de text nu conține și regestul documentului, ci doar un indice care dă informațiile despre cuprinsul însemnărilor. Datele din însemnări apar și aici ordonate în diferite benzi tematice; unele din aceste benzi au ferestre de căutare proprii, iar altele au fost comasate sub câteva ferestre comune. Banda „Név” (= Nume) – care are fereastră proprie – conține numele celui care a primit donația, sau, în cazul aprobărilor regale date pentru declarațiile făcute în fața locurilor de adevărire, conține numele celor din act: pe primul loc al celui care a făcut declarația, iar după acesta a celor care sunt vizați în act (numele de familie și prenumele). Numele de familie apare în baza de date cu ortografia din original, iar prenumele apare cu grafie modernă. Deoarece numele de familie nu este fixat în totalitate în epoca (pre)modernă, pe lângă acesta sunt trecute – în forme prescurtate – și relațiile de rudenie amintite în textul însemnărilor. Informațiile referitoare la demnitățile/funcțiile deținute/avute de beneficiari/privilegiați sunt trecute tot în această bandă, de obicei în limba maghiară, iar denumirile geografice din acestea apar aici cu ortografie modernă. Banda „Utaló” (= Trimitere) conține acele nume care mai apar în afară de cel al beneficiarului sau a aceluia care sunt în legătură indirectă cu acesta. (Abrevierile de aici sunt următoarele e: = előző birtokos vagy előző tisztségviselő /posesorul anterior sau înaintașul în funcție/, h: határos birtokos /posesor vecin/, ti: tisztségviselő /demnitar/). Aceste nume se găsesc și ele în fereastra de căutare „Név” (= Nume). În benzile și ferestrele de căutare „Kiadó” (= Emitent), „Kiadás helye” (= Locul emiterii) și „Kiadás ideje” (= Data emiterii) găsim numele emitentului, locul emiterii (dacă a fost identificat, în forma de astăzi) și data emiterii actului (anul, luna și ziua sunt despărțite de punct unul de altul; la căutare se scrie în fereastra de căutare fără spații libere între ele, de ex: 1552.03.27). În fereastra de căutare „Adomány jellege” (= Felul donației) găsim felul actului sau a daniei (deci pricina în care a fost emis documentul, respectiv titlul de drept în baza căruia s-a făcut dania). Fereastra de căutare „Birtok” (= /Numele/ posesiunii) și „Megye” (= /Numele/ comitatului) conține numele posesiunii donate (în forma în care apare în original) și al unității administrativ-teritoriale în care s-a aflat acesta (cu ortografie modernă). Dacă donația nu se referă la o posesiune, ci la o funcție, tot în această bandă găsim și numele localității/comitatului/scaunului/diecezei care se leagă de această funcție. Între datele din fereastra de căutare „Megye” au fost introduse și numele acelor comitate în care au fost anunțate diplomele de înobilare (câmpul „Honosság” /= Indigenat/, fără fereastră de căutare proprie), respectiv numele acelor comitate în care se

află localitățile sau persoanele juridice care au primit donația. Fereastra de căutare „Állag” (= Parte de fond, Compartiment) conține cota arhivistică a însemnărilor, cota și data actelor premergătoare emiterii fiecărui document înregistrat aici, respectiv al copiilor mai târziu ale acestora. Aici apare sigla secției din Arhiva Națională Maghiară, numărul de ordine al fondului, respectiv cota exactă a fiecărei document la care se face referire. Banda și fereastra de căutare „Megjegyzés” (= Observații) conține date nestandardizate și informații suplimentare referitoare la însemnarea în cauză; banda și fereastra „Sorszám” (= Număr curent) dă numărul volumului din seria Királyi Könyvek și numărul de ordine al fiecărei înregistrări.

Orice listă a înregistrărilor poate fi pusă în ordinea alfabetică a numelor din banda „Név” (= Nume) sau în ordinea cronologică a documentelor.

Materialul informativ și instrucțiunile de folosire în limba maghiară (pentru ambele surse prezentate) sunt bine structurate și pot fi ușor consultate; în cazul catalogului documentelor medievale un capitol numit „Keresési példák” (= Exemple de căutare) prezintă scurte exemple pentru aproape fiecare mod de căutare.

Discul poate fi pornit cu comanda „Setup.exe”. La căutare, este de preferat plasarea cursorului în fereastra de căutare aleasă, iar apoi activarea butonul de comandă „INDEX”, reușindu-se astfel o căutare eficientă. Datele găsite sunt alese și înscrise în fereastra de căutare dacă apășăm butonul „BEÍR” (= ÎNSCRIE).

Trebuie remarcat faptul că prețul de producție a unui CD de acest fel este mult mai scăzut decât cel al edițiilor tipărite de surse istorice (acestea din urmă apărând de obicei în tiraj restrâns). Răspândirea tot mai accentuată a calculatoarelor personale (PC) face ca astfel de ediții să fie ușor accesibile cercetătorilor – faza de pregătire a cercetărilor propriu-zise presupunând acum doar folosirea unui calculator cu o unitate CD.

Ediția de surse istorice prezentată mai sus reprezintă un important ajutor dat cercetărilor ce se ocupă cu perioada evului mediu și epoca premodernă. Se poate afirma că planul inițiat acum este unul dintre cele mai importante programe ediționale ale vieții științifice maghiare. Completarea bazei de date va fi finalizată probabil doar prin munca mai multor generații de istorici și arhiviști. Ediția acesta va ajuta nu numai la fructificarea informațiilor acestor două tipuri de surse, dar – sperăm – va stimula și prelucrarea unor alte surse istorice în acest fel.

W. KOVÁCS András

Országos Levéltár - Mohács előtti gyűjtemény adatai - [Rekord - 036390 - 14380801 - KOLOZSMONOSTORI KONVENT]

Fájl Keresés... Nézet Rekord Ablak Súgó

Jelzet 036390
 Keltezés 1438 08 01
 Nyelve latin
 Fennmaradási forma protokollum
 Régi jelzet KOLMON PROT AB 1438 5 1
 Kiadó adatai KOLOZSMONOSTORI KONVENT
 Kedvezményezett adatai Kuthus (dictus) Lőrinc (Péter fia) kolozsvári lakos
 Kuthus (ductus) Péter (Péter fia) magán
 Személyek adatai Grep (dictus) Peter kolozsvári polgár
 Irrattípus eltiltó
 Jog javak elvitele
 Kultúra kolozsvári ház
 Kiadási adatok Jakó 98.
 Regeszta szövege
 Kuthus (dictus) Péter fia: Lőrinc Chuswar-i lakos - testvére: Péter nevében is - tiltja Grep (dictus) Peter szintén itteni polgárt apjuk Chuswar-i háza felének bitorlásától és anyjuk javainak elvitelétől.

Címzés - Keresőkérdés: KELT=("14380801") and KIBO=("KOLOZSMONOSTORI") and KIBO=("KONVE" 1/2

Fig. nr. 1. Mohács előtti gyűjtemény adatai. Regestul documentului din 1 august 1438 (însemnare în protocoalele conventului din Cluj-Mănăştur). Informațiile din document le găsim în câteva benzi tematice.

Keresés

Művelet	Index	Kérdés
	Jelzet	
and	Keltezés	"14380801"
and	Nyelve	
and	Fennmaradási forma	
and	Megjegyzés	
and	Kiadó adatai	"KOLOZSMONOSTORI"
and	Kiadó adatai	"KONVENT"
and	Pecsétek leírása	
and	Személyek adatai	
and	Irrattípus	
and	Keltezés helye	
and	Helységnevek	

KELT=("14380801") and KIBO=("KOLOZSMONOSTORI") and KIBO=("KONVENT")

Keres Bezár Mégsem Töröl Index Halmaz Betölt Mentés Súgó

Fig nr. 2. Mohács előtti gyűjtemény adatai. Ferestrele de căutare. Căutam documentul emis de către conventul din Cluj-Mănăştur la 1 august 1438.

Document Number	Date	Status	Issuer
277179	12710000	E	MÁTÉ ERDÉLYI VAJDA
277180	12740625	E	MÁTÉ ERDÉLYI VAJDA
277182	12760914	E	MÁTÉ ERDÉLYI VAJDA
253301	12830000	E	OPUR ERDÉLYI VAJDA
253302	12841221	E	ROLAND ERDÉLYI VAJDA
278618	12910000	Á 1291	ROLAND ERDÉLYI VAJDA
253305	12931006	E	ROLAND ERDÉLYI VAJDA
277213	12960618	E	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
028712	12970421	Á 1297	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
028710	12970421	Á 1297	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
028709	12970421	Á 1297	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
028708	12970421	Á 1297	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
037207	12970421	M	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
277214	12970928	E	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
028713	12990929	Á 1299	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
040468	13020205	Á 1325	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
200925	13020205	Á 1302	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
040468	13020416	Á 1325	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
260925	13020416	Á 1325	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
255287	13031016	Á 1303	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
255287	13031021	Á 1303	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
252696	13040928	Á 1335	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
030589	13050617	E	LŐRINC ERDÉLYI VAJDA
028574	13060916	Á 1306	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA

Fig. nr. 3. *Mohács előtti gyűjtemény adatai*. Listă de emitent: documentele emise de către voievozii Transilvaniei, puse în ordine cronologică (fragment). În prima coloană cota din Arhiva Națională Maghiară, în a doua data emiterii, în a treia forma de păstrare (E = eredeti = original, Á = átirat = transumpt, M = másolat = copie, T = tartalmi átirat = transumpt rezumatív, F = formuláskönyv = formular), în a patra numele emitentului.

Document Number	Date	Status	Issuer
252896	12020000	T 1347	IMRE KIRÁLY
252690	12300000	Á 1349	BÉLA IFJABB KIRÁLY
252691	12630000	Á 1348	BÉLA 4 KIRÁLY
252729	12650000	E	ERDÉLYI KÁPTALAN
252893	12910000	T 1345	ERDÉLYI KÁPTALAN
252696	13040928	Á 1335	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
252692	13071006	Á 1823	LÁSZLÓ ERDÉLYI VAJDA
252730	13140104	E	ERDÉLYI KÁPTALAN
255368	13151113	M	KOLOZSMONOSTORI KONVENT
252695	13151113	E	KOLOZSMONOSTORI KONVENT
252753	13151113	E	MIKLÓS ERDÉLYI VAJDA
252890	13211128	Á 1324	KÁROLY 1 KIRÁLY
252899	13211128	Á 1324	KÁROLY 1 KIRÁLY
255403	13211128	Á 1324	KÁROLY 1 KIRÁLY
252697	13211128	E	KÁROLY 1 KIRÁLY
252698	13211128	Á 1322	KÁROLY 1 KIRÁLY

Fig. nr. 4. *Mohács előtti gyűjtemény adatai*. Documentele medievale din arhiva familiei Wass de Ţaga, puse în ordine cronologică (fragment).

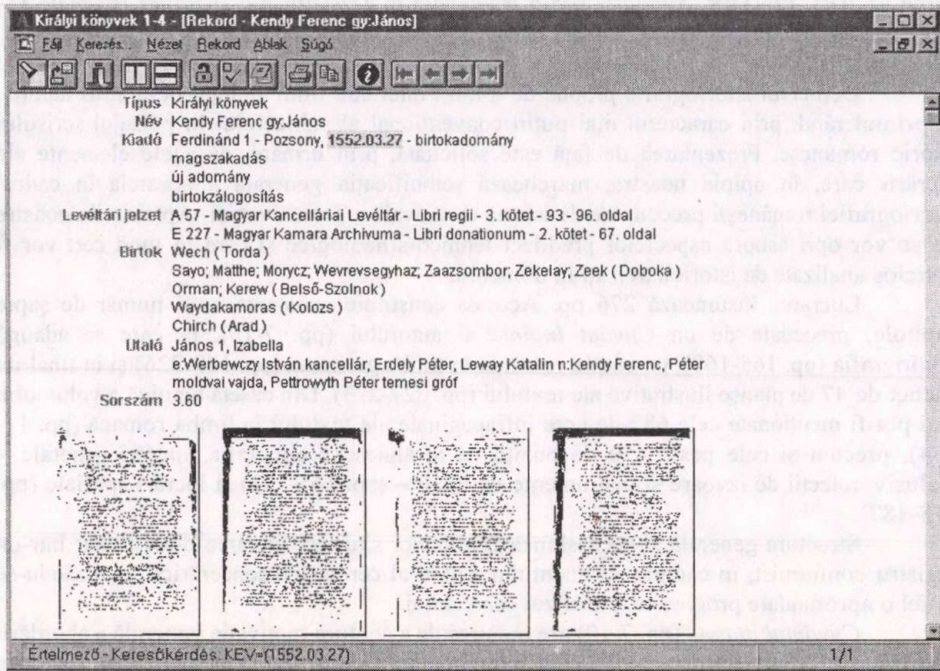

Fig. nr. 5. Királyi könyvek. Documental regelui Ferdinand I din 27 martie 1552.

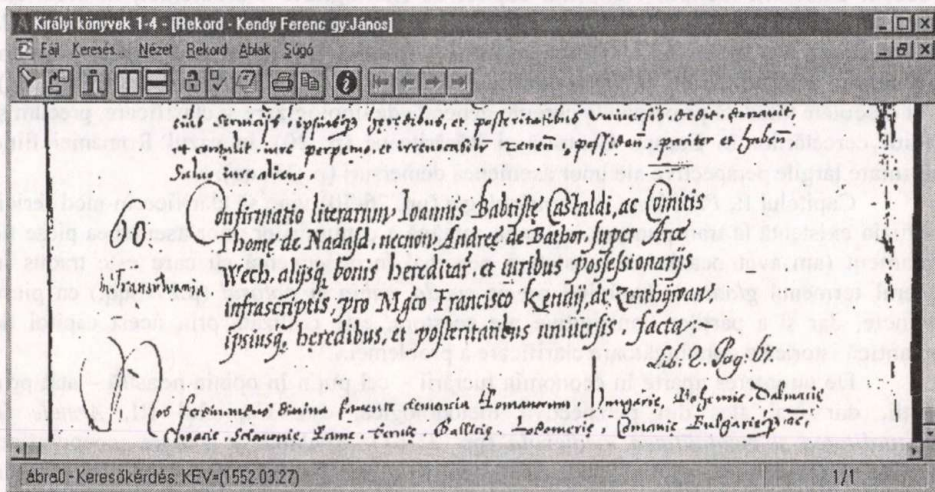

Fig. nr. 6. Királyi könyvek. Fragment din documentul anterior.